

---

# SLOVENSKÝ NÁRODOPIŠ

---



- Z OBSAHU: H O L U B O V Á, Markéta: Projevy mariánské religiozity v České republice včera a dnes  
N I E D Ź W I E D Ź, Anna: Obraz Panny Márie ako symbol odporu v polskej národnej mytológii  
K L E K O T, Eva: Zobrazenia madony a hodnotenie podľa vkusu  
U R B A N C O V Á, Hana: Mariánske motívy v tradičných žánroch: legendické piesne a maľba na skle  
V E Č E R K O V Á, Eva – F R O L C O V Á, Věra: Adventní kult Panny Marie v současné lidové tradici: prameny z Moravy  
P O D O L I N S K Á, Tatiana: Súčasná diskusia na tému náboženstva v období neskorej modernity

Na obálke:

Prvá strana: ilustrácia k článku Anny Niedźwiedz: "Obraz Panny Márie ako symbol odporu v poľskej národnej mytológii"

Preklady: autori textov

Dear reader,

Slovenský národopis (Slovak Ethnology) is a quarterly with a long tradition, edited in the Slovak language by the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava, Slovakia.

This review publishes papers from all spheres of Slovak folk culture, past and present, including minorities and Slovaks abroad. The journal's articles range from research on the folk culture of every region of Slovakia (folk architecture, arts and crafts, costumes and clothing, folktales, songs, customs, traditions etc.) through information on activities of ethnological research centres and museums, archival materials, book reviews to theoretical and comparative analyses of topical issues. The most interesting studies are published in English, and all the articles in Slovak have extended English summaries.

As the only periodical specifically devoted to the comparative study of Slovak folk, Slovenský národopis deepens the understanding of folk cultures throughout the world.

By becoming a regular subscriber of Slovenský národopis you will help to support an authoritative review for everyone interested in Slovak folk culture.

Distributed by:

Slovak Academic Press, Ltd.,  
P.O. Box 57, Nám. slobody 6  
810 05 Bratislava  
SLOVAKIA

Electronic version accessible via Internet

URL <http://www.sappress.sk> <http://www.etnologia.sk>

## HLAVNÁ REDAKTORKA

Gabriela Kiliánová

## VÝKONNÉ REDAKTORKY

Hana Hlôšková

Tatiana Podolinská

## EDIČNÁ RADA

Lubica Droppová, Gyivicsán Anna (MR), Martin Kanovský, Soňa Kovačevičová, Eva Krekovičová, Jan Krist (ČR), Milan Leščák, Martin Mešša, Magdaléna Paríková, Ján Podolák, Peter Salner, Zdeněk Uherek (ČR), Miroslav Válka (ČR)

*Slovenský národopis je evidovaný v medzinárodných bibliografických databázach: MLA, CEEOL, Ulrich's, Willings, CEJSH a ERIH (impaktovaná databáza ESF)*

## EDITORIAL

## ŠTÚDIE

- H o l u b o v á, Markéta: Projevy mariánské religiozity v České republice – včera a dnes..... 361
- N i e d ť w i e d ť, Anna: Obraz Panny Márie ako symbol odporu v poľskej národnej mytológii..... 373
- K l e k o t, Eva: Zobrazenia madony a hodnotenie podľa vkusu..... 387
- U r b a n c o v á, Hana: Mariánske motívy v tradičných žánroch: legendické piesne a maľba na skle..... 399
- V e č e r k o v á, Eva – F r o l c o v á, Věra: Adventní kult Panny Marie v současné lidové tradici: prameny z Moravy..... 418

## DISKUSIA

- P o d o l i n s k á, Tatiana: Súčasná diskusia na tému náboženstva v období neskoorej modernity..... 432

## VYHRADENÉ PRE

- P o p e l k o v á, Katarína – Zajonc, Juraj: Po prvej tisícke... skúsenosti z tvorby elektronického katalógu obrazových dokumentov Ústavu etnológie SAV..... 445
- L u t h e r, Daniel: Prvá správa o projekte APVV Tradičná kultúra Slovenska ako súčasť kultúrneho dedičstva Európy. Na základe digitálneho spracovania archívnych dokumentov Ústavu enológie SAV a Katedry etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK..... 467

## ROZHLADY – SPRÁVY – GLOSÝ

- Niekoľko myšlienok k jubileu Doroty Simonides (Viera G a š p a r í k o v á)..... 469

- Blahoželanie Jánovi Botíkovi (Olga D a n g l o v á)..... 474
- Europäische Märchenpreis 2008 PhDr. Viera Gašparíkovej, DrSc. (Katarína Ž e ň u c h o v á)..... 480
14. Medzinárodný slavistický kongres v Ochride (Hana H l ô š k o v á)..... 481
- 8th Conference of European Association for the Study of Religions "Time of Decline, Time of Hope: Scientific, Cultural and Political Engagement of the Study of Religions" (Vladimír B a h n a)..... 484
- Konferencia "Diversity in Cities: New Models of Governance" (Miroslava H l i n č í k o v á)..... 487
- "Pastorácia Rómov. Hľadanie rómskeho boha" (Tatiana P o d o l i n s k á)..... 489
- Letný intenzívny program pre štúdium náboženstva, Szeged 2008 (Tomáš G á l)..... 492

## RECENZIE – ANOTÁCIE

- H. Whitehouse – R. N. McCauley (eds.) Mind and Religion Psychological and Cognitive Foundations of Religiosity (Tomáš G á l)..... 493
- S. Atran – D. Medin: The Native Mind and the Cultural Construction of Nature (Life and Mind: Philosophical Issues in Biology and Psychology) (Tomáš G á l)..... 497

# CONTENTS

## EDITORIAL

### STUDIES

- H o l u b o v á, Markéta: Manifestations of Marian Devotion in the Czech Republic - past and present..... 361
- N i e d ů w i e d ů, Anna: Figure of Our Lady as a Symbol of Resistance in Polish National Mythology..... 373
- K l e k o t, Eva: The Images of Madona and the Judgment of Taste..... 387
- U r b a n c o v á, Hana: Marian Motifs in Traditional Genres: Songs-Legends and Paintings of Glass..... 399
- V e ř e r k o v á, Eva – F r o l c o v á, Věra: The Advent Cult of the Virgin Mary in Contemporary Folk Tradition: Sources from Moravia..... 418
- Europäische Märchenpreis 2008 PhDr. Viera Gašparíkovej, DrSc. (Katarína Ž e ň u c h o v á)..... 480
- 14th International Slavistic Congress in Ochrid (Hana H l ô ů k o v á)..... 481
- 8th Conference of European Association for the Study of Religions "Time of Decline, Time of Hope: Scientific, Cultural and Political Engagement of the Study of Religions" (Vladimír B a h n a)..... 484
- Conference "Diversity in Cities: New Models of Governance" (Miroslava H l i n ř í k o v á)..... 487
- "Pastoration of Romanies. Searching for the Romany God" (Tatiana P o d o l i n s k á)..... 489

### DISCUSSION

- P o d o l i n s k á, Tatiana: Recent Discourse on Religion in the Late Modernity..... 432
- Summer Intensive Programme for the Study of Religions, Szeged 2008 (Tomáš G á l)..... 492

### BOOKREVIEWS - ANOTATIONS

### RESERVED FOR

- P o p e l k o v á, Katarína – Z a j o n c, Juraj: After the First Thousand... Report on Establishing of the Electronic Catalogue of Picture-documents in the IE SAS..... 445
- L u t h e r, Daniel: First Report on the Project APVV "Traditional Culture of Slovakia as a part of Cultural Heritage of Europe" ..... 467

### ROZHLADY – SPRÁVY – GLOSÝ

- Jubilee of Dorota Simonides (Viera G a ů p a r í k o v á)..... 469
- Jubilee of Ján Botík (Olga D a n g l o v á)..... 474

Vážení čitateľa *Slovenského národopisu*,

posledné tohtoročné číslo SN sa ťažiskovo orientuje na súčasné prejavy úcty Panny Márie na Slovensku a vo vybraných post-komunistických krajinách. Napriek „monotematickosti“ čísla sme sa pokúsili o „metodologickú“ aj „disciplinárnu“ pestrosť: tak je jedna téma podchytená z rôznych uhlov pohľadu viacerých disciplín.

Panna Mária patrí v súčasnom svete k mimoriadne životaschopným náboženským symbolom. Ide vlastne o staronový fenomén. Mohli by sme uvažovať o znovuoživení mariánskej úcty, alebo o jej znovuoživení. V dôsledku obrovských ekonomických, industriálnych a modernizačných „turbulencií“ v západnom svete či ideových reštrikcií v podobe zhora indoktrinovaného „vedeckého ateizmu“ v bývalých komunistických krajinách, by sa dalo logicky očakávať, že jej kult pohasne a postupne stratí svoj význam. Mnohí autori však upozorňujú, že je to presne naopak.

V súčasnosti sme v Európe svedkami tzv. transformácie náboženstva. Náboženstvo sa modernizuje. Nie sme preto svedkami úpadku alebo naopak znovuoživenia v zmysle prostého návratu náboženstva. V praxi a vo všeobecnosti to znamená, že zaznamenávame pokles cirkevnej religiozity (už nielen v tzv. tradičných, ale aj v nových cirkvách a nových náboženských hnutiach) a nárast necirkevnej religiozity, resp. spirituality. Pluralizácia so sebou prináša tiež cirkevný, konfesiónalný aj spirituálny „eklektizmus“. S vierou aj členstvom sa „v súkromí“ experimentuje. Pokles cirkevnej religiozity so sebou nevyhnutne prináša jednu významnú zmenu: náboženstvo je menej „vidieť“, z verejných priestorov sa sťahuje viac do súkromia.

V post-socialistických krajinách sa stretávame so zložitejším vývojom. V niektorých krajinách po páde režimu došlo k posilneniu cirkevných foriem religiozity (Poľsko, Slovensko), pričom je badateľná pochopiteľná snaha tradičných/historických cirkví udržať sa a čo najviac „zviditeľniť“ vo verejnom priestore. V iných krajinách (Nemecko, Česko) cirkevná religiozita takmer vymizla a ak nechceme hovoriť priamo o „ateistických“ krajinách či krajinách bez náboženstva, musíme byť pripravení hľadať netradičné a necirkevné formy religiozity a spirituality.

Je pozoruhodné, že v tejto zložitej situácii (ako na západe tak na východe Európy) zostáva kult Panny Márie prakticky nezmenený. Tak ako v minulosti aj v súčasnosti je v ňom dôraz na spiritualitu a emočný zážitok. Už len tým spĺňa hlavné podmienky na prežitie v súčasnej dobe. Panna Mária okrem toho umožňuje emočný prenos a identifikáciu (ľudské problémy, ťažkosti, choroby a žiale); patrí k veľmi silným a živým „mediátorom“, navyše, jej kult je spojený s početnými zjaveniami a zázrakmi.

V prípade Panny Márie sa hovorí o opätovnom „okúzlení“ odčarovaneho sveta. Ak sa dnes uvažuje, že náboženský boom v 60. rokoch minulého storočia na západe spôsobili ženy, a že dnes sú to predovšetkým ženy, ktoré stelesňujú už nielen tradičnú, ale aj alternatívnu spiritualitu, potom Panna Mária istým spôsobom profituje aj zo „svojho“ ženstva. Ako ženský spirituálny princíp, je blízka nielen ženám, ale i mužom.

V rubrike „Štúdie“ sme preto dali priestor až piatim štúdiám, ktoré zasadzujú kult Panny Márie do konkrétneho kontextu na Slovensku, v Čechách a v Poľsku. Rubrika „Diskusia“ poskytuje prehľad najnovších religionistických a sociologických diskurzov na tému vývoja a transformácie náboženstva v súčasnej modernej spoločnosti. Rubriku „Vyhradené pre“ sme monotematicky venovali správam z APVV projektu *Tradičná kultúra Slovenska ako súčasť kultúrneho dedičstva Európy*, ktorý má za sebou 1. rok riešenia v ÚEt SAV. Vzhľadom na zameranie čísla sme do rubriky „Rozhlady-Správy-Glosy“ zaradili aj aktuálne informácie o vedeckých podujatiach z oblasti religionistiky a sociológie náboženstva. Rozsah čísla nás prinútil výrazne krátiť rubriku „Recenzie-Anotácie“. Výber sme opäť podriadili hlavnému zameraniu čísla.

*Vaša redakcia*

# POKYNY PRÍSPEVATELOM

*Autori môžu svoje príspevky zasielať na adresu:*

Slovenský národopis – redakcia, Klemensova 19, 813 64 Bratislava  
Fax: 004212-5296 4707  
e-mail: slovensky.narodopis@savba.sk

*Termíny redakčných uzávierok jednotlivých čísel Slovenského národopisu:*

SN 1/2009.....15.12.2008  
SN 2/2009.....15.03.2009  
SN 3/2009.....15.06.2009  
SN 4/2009.....15.09.2009

*Úprava príspevkov:*

Štúdie (teoretické a materiálové príspevky s rozsahom max. 20 normostrán) sa odovzdávajú vytlačené v jednom exemplári a na diskete (v programoch T 602, Word, Word Pro alebo Word Pad).

Súčasťou príspevku musí byť 1 strana resumé a 0,5 stranový abstrakt (v slovenčine alebo v angličtine), najmenej tri kľúčové slová a potrebný ilustračný materiál (fotografie, grafy, kresby apod.)

Príspevok musí obsahovať meno, tituly, adresu pracoviska a autora, telefonický alebo e-mailový kontakt.

*Odkazy na literatúru* je možné uvádzať priamo v texte (WORRINGER 1953: 51-77) alebo číslovaním cez poznámkový index.

Poznámky sa radia v príslušnom poradí za text v kolónke POZNÁMKY.

Zoznam citovanej literatúry sa uvádza v abecednom poradí v kolónke LITERATÚRA za poznámkami.

*Spôsob citovania v poznámkach a v literatúre:*

MARKOVÁ, E. (1976): *Slovenské ľudové tkaniny*. Bratislava.

FISHER, J. L. (1975): „Art styles as cultural cognitive maps.“ In: *American Anthropologist*, 63, s. 79-93.

LEE, R. B. – DEVORE, I. (eds.) (1968): *Man the Hunter*. New York.

*Autori príspevkov* (okrem správ, recenzií a anotácií) majú nárok na desať kusov separátov a jeden exemplár čísla časopisu zdarma.

---

# SLOVENSKÝ NÁRODOPIIS

---

ISSN 1335-1303

MIČ 49 616

---

---